

Historisk bakgrunn for NT

Hva skjedde mellom GT og NT?

PÅ JESU TID:

Herodes-dynastiet styrer lokalt.

Herodes den store (37-4 f.Kr.) prøver å drepe Jesus som barn. Styrte som konge under Augustus.

Arkelaos (Matt 2:22) arvet Judea, Samaria og Idumea men ble avsatt av Augustus i år 6 e.Kr. og romerske landshøvdinger overtok. Områdene blir en romersk provins som kalles Judea.

Antipas (4 f. Kr. - 39 e.Kr.) arvet Galilea og Perea. Henretter døperen Johannes og forhører Jesus.

Agrippa I (37-44) (Antipas' nevø): Drepte Jakob og fengslet Peter. Dør i Apg 12:23.

Agrippa II (50-93): I Paulus' rettssak i Apg 25-26.

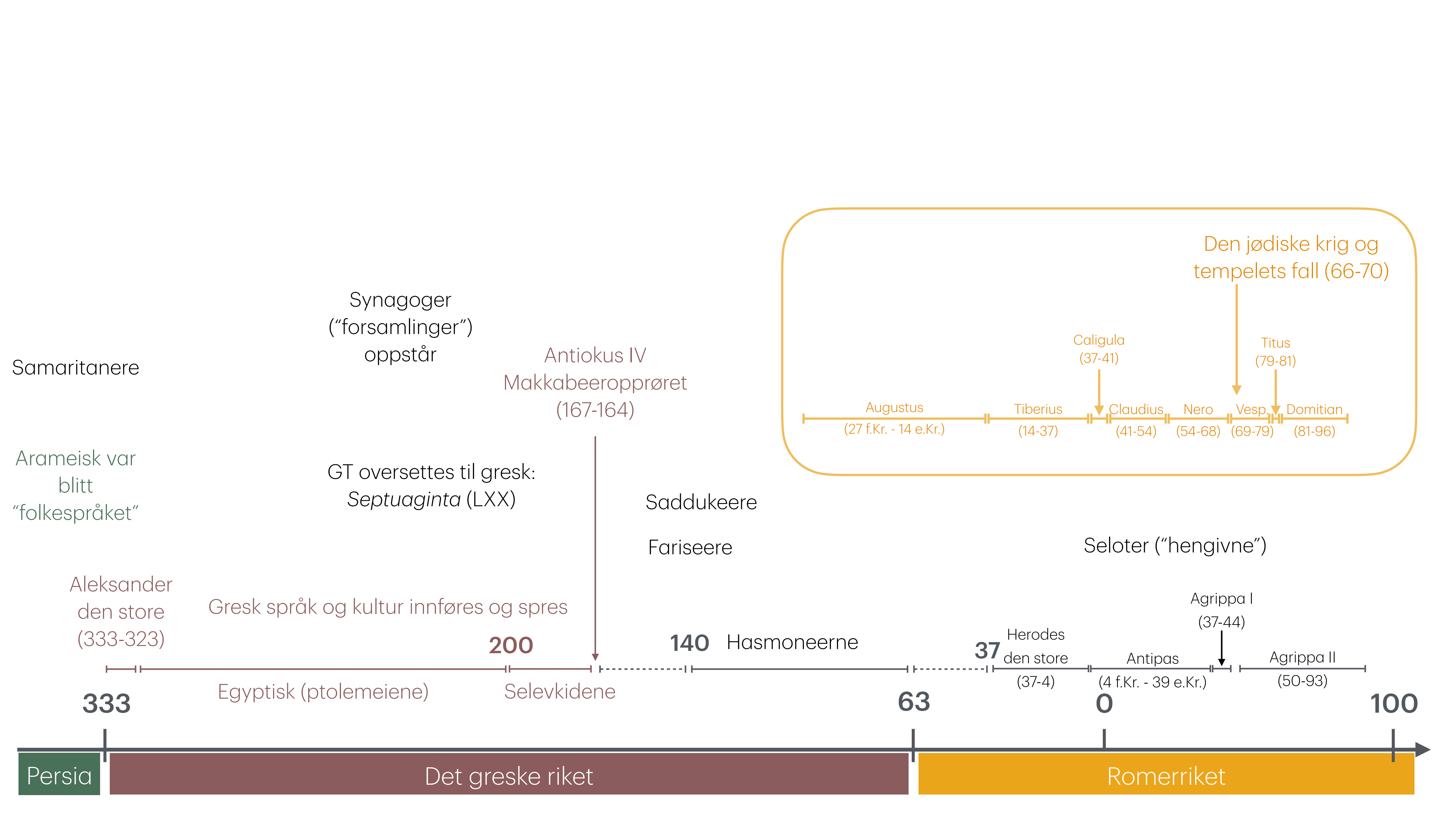
Dekapolis: 10 greske byer på østsiden av Jordan (Matt 4:25, Mark 5:20, 7:31; Matt 8:28/Luk 8:26)

Samaritanere

- Nevnes bare i NT, men vanlig oppfatning at 2 Kong 17:24-33 forteller om opphavet deres og at de var et blandingsfolk.
- I 2 Kong 17 tilber de flere guder, men ikke i NT.
- Egen versjon av Mosebøkene
- Bygde sitt eget tempel på Garisim-fjellet sent på 300-tallet f. Kr. (Joh 4:20)
- Kan kalles en “jødisk sekt”
- “Jødene omgås ikke samaritanene” (Joh 4:9) pga tempelrivaliseringen og etnisitet.

“Monstre som dem vi finner i sidene til Tacitus og Suetonius synes å være hentet fra en fantasyroman eller en TV-serie i flere sesonger: Tiberius, streng, paranoid, og med en forkjærlighet for å få testiklene sine slikket av unge gutter i svømmebassenger; Caligula, som sørget over at det romerske folk ikke hadde en enkelt hals, slik at han kunne skjære den over; Agrippina, mor til Nero, som smidde planer for å bringe til makten sønnen som til slutt skulle få henne drept; Nero selv, som sparket sin gravide kone ihjel, giftet seg med en kastrat, og bygde et lystpalass over det brannherjede sentrum av Roma. For dem som liker historier om dynastiske bakholdsangrep krydret med gift og eksotiske former for perversjon, kan fortellingen godt synes å ha alt. Morderiske matriarker, incestøse maktpar, undertrykte “beta-menn” som likevel ender opp med å utøve makt over liv og død: alle disse elementene som preger moderne dramaer finnes i kildene fra perioden. De første keiserne, mer enn noe sammenlignbart dynasti, er fortsatt i dag velkjente navn. Deres berømmelse består.”

Tom Holland, *Dynasty*

Fariseere (“separatister”)

- Oppstod ca. 160 f.Kr.
- **Et parti.** Mange var skriftlærde av utdanning.
- Ledende roller i synagogene. Prester kunne også være fariseere.
- Holdt “tradisjonene fra fedrene” (den muntlige Torah) i tillegg til loven (Mark 7:3). Sabbaten, renhetsforskriftene og tienden var spesielt viktig.
- Idealet var å følge lovene for renhet i templet også utenfor templet, spesielt ang. måltider. Den muntlige loven skulle være “et gjerde rundt loven” for å hindre at Moseloven ble brutt.
- Paulus var en fariseer (Apg 22:3, 26:5, Gal 1:13-14, Fil 3:5-6)

Saddukeerne

- Trolig oppkalt etter overpresten Sadok (1 Kong 4:2)
- Oppstod som en gruppe på 100-tallet f.Kr.
- Var knyttet til **presteskapet** og templet. Mange prester var saddukeere, men trolig ikke alle. Ikke mange, men de kan ha vært en slags **overklasse**.
- Lojale mot romerne
- Ingen muntlig Torah. Trodde ikke på de dødes oppstandelse eller engler/ånder (Apg 23:8)
- Forsvant fort etter templets ødeleggelse i 70 e.Kr.

Skriftlærde

- ***Et yrke:*** Lærere som skulle forklare loven for folket.
- Kalles også “lovkyndige” og “lovlærere” i NT (eng.: *lawyers*). Ble kalt “rabbi”.
- Skulle ha en jobb ved siden av.
- Nesten synonymt med fariseere (Matt 5:20, kap 23), selv om de kan skilles (Mark 2:16).
- Esra kalles en skriftlærd (Esra 7:11)

“Men i tidens fylde sendte Gud sin Sønn...” (Gal 4:4)

- Pax Romana (27 f.Kr. — 180 e.Kr.): Det var fred internt i Romerriket
- Alle snakket gresk
- Romerne lagde gode veier over hele riket
- Ingen grensekontroll
- ***Gode forutsetninger for en rask spredning av evangeliet***

Kilder

Flavius Josefus, *Antiquitates Judaicae*

Hans Kvalbein: *Blant skriftlærde og fariseere : Jødedommen i oldtiden* (1984)

Oskar Skarsaune: *In the Shadow of the Temple : Jewish influences on early Christianity* (2002)

<https://en.wikipedia.org/wiki/Samaritans>

<https://en.wikipedia.org/wiki/Pharisees>

https://en.wikipedia.org/wiki/Herod_the_Great

https://en.wikipedia.org/wiki/Herodian_dynasty

https://en.wikipedia.org/wiki/Hasmonean_dynasty